

Rodul unei îndelungate activități de cercetare, lucrarea de față reprezintă prima sinteză privind epoca bronzului în această regiune. Este luat în discuție un lung interval de timp — circa o mie de ani — început cu cultura Nir și terminând cu prima epocă a fierului. În prelungirea duratei epocii bronzului, autorul are în vedere constatarea că în regiunea studiată are loc o dezvoltare continuă a forțelor de producție, în special a metalurgiei bronzului, care tocmai în Hallstatt-ul timpuriu își cunoaște apogeul. Sînt luate în discuție descoperirile aparținînd culturilor : Nir, Otomani, Suciul de Sus și Găva. Pentru fiecare cultură în parte sînt luate în discuție : ariile de răspîndire, situația stratigrafică a așezărilor, tipurile de locuințe, necropolele și mormintele izolate, ceramica, obiectele de piatră, os, lut și într-un capitol separat metalurgia bronzului.

Nu știm dacă este corect prelungirea epocii bronzului și în prima epocă a fierului, chiar și în nord-vestul României, unde după cum indică ultimele cercetări Hallstatt-ul timpuriu se formează pe fondul local, dacă avem în vedere că în raport cu perioada anterioară au loc modificări structurale, atît sub aspect social-economic cît și cultural. În altă ordine de idei nu putem trece cu vederea faptul că în acest răstimp (H.A.) începe să fie practicată și metalurgia fierului tocmai în regiunile sud și nord-vestice ale țării noastre.¹

Binevenită este introducerea în care sînt prezentate atît condițiile geografice cît și stadiul cercetărilor. Din cel de al doilea paragraf reiese atît meritul autorului în cercetările efectuate în această regiune, cît și importanța acestora pentru cunoașterea epocii bronzului în spațiul carpatodunărean.

După o scurtă trecere în revistă a principalelor probleme și descoperiri ce aparțin perioadei de trecere de la eneolitic la epoca bronzului se trece în subiectul propriu-zis al lucrării. Este meritul autorului definirea culturii Nir. Sînt juste observațiile din capitolul „necropole și morminte“ (p. 23-24) privitoare la necropola de la Ciumești „Bostănărie“, dar acestea se puteau adînci. Harta de răspîndire a mormintelor și studierea atentă a mormintelor ne arată existența a două faze de înmormintare, ce se deosebesc prin ritual. Un grup de morminte aparține indiscutabil culturii Nir, folosind incinerarea, dar urnele funerare sînt întoarse cu gura în jos.² Avînd în vedere că nu s-a cercetat nici o necropolă aparținînd culturii Nir, se pune întrebarea dacă această variantă de ritual aparține în exclusivitate culturii mai sus amintite.

1. A. Laszlo, in Acta Archeologica, 29, 1—2, 1977, Budapesta, pp. 53—73.

2. T.I. Musca, Interpretări arheologice-necropola de la Ciumești „Bostănărie“, in curs de apariție la SCIVA unde se discută detaliat această problemă.

În privința culturii Otomani sînt remarcabile rezultatele cercetărilor arheologice din așezările de la Cehăluț și Pișcolt care vin să clarifice atît faza a III-a cît și definirea ultimei faze a IV-a. Într-adevăr materialele ce caracterizează această fază ultimă din evoluția culturii mai sus amintite arată legături elocvente cu etapa următoare.

Interesante și în același timp remarcabile sînt cercetările privind cultura Suciului de Sus.

În privința culturii Gáva nu putem fi de acord cu împărțirea teritorială făcută de autor (p. 77), descoperirile de la Lăpuș nu se leagă nici de cele de la Mediaș cum nu se leagă nici de cele de la Cluj. Acceptarea acestei împărțiri teritoriale ar însemna să admitem un grup cultural hallstattian timpuriu jalonat de descoperirile mai sus amintite. Este știut faptul că pentru Hallstatt A pe teritoriul României culturile acestor perioade se caracterizează prin existența mai multor grupuri zonale legate mai mult sau mai puțin de fondul local din perioada anterioară.³ Grupul Lăpuș reprezintă un grup cultural aparte format pe fond Suciului de Sus, iar elementele comune sînt tocmai acelea care le-au determinat geneza.⁴ Într-adevăr în etapa corespunzătoare Hallstatt-ului B₃ în nord-estul Ungariei se constată prezența unei populații răsăritene⁵ de care se poate lega atît depozitul de la Vetiș cît și cel de la Stupini (jud. Bistrița Năsăud).⁶

Remarcabilă este încercarea autorului de a întocmi tabele cu combinația tipurilor de ceramică, respectiv piese de bronz, în raport cu nivelurile principale ale așezărilor și mormintelor, respectiv din depozite. Aceste tabele sînt foarte utile, dar erau și mai utile dacă erau dublate de un alt rînd de tabele în care pe verticală să fie puse tipurile, iar pe orizontală locul descoperirii, fapt ce ar fi permis stabilirea duratei de folosire a unui tip dat. Oricum este o metodă de cercetare care a trebui să primească o uzanță mai mare în arheologia românească.

Prin cel din urmă capitol — Concluzii — cu două paragrafe separate „Viața în epoca bronzului” și „Dezvoltarea istorică” reușește să realizeze ceea ce și-a propus în prefață, mai precis „reconstituirea procesului istoric a vieții omenești într-un spațiu și timp determinat”. Catalogul descoperirilor, anexele cu rezultatele analizelor de laborator și cele 95 de planșe cuprinzînd hărți, tabele combinatorii, tipuri de locuințe și așezări, la care se adaugă bogatul material arheologic vin să argumenteze ideile exprimate pe parcursul lucrării.

Volumul de față este și va rămîne multă vreme un excelent reper în cercetarea istoriei tracilor timpurii.

Tiberiu I. Musca

3. C. Kacso, in Centenar Muzeal ORADEAN, 1972, p. 189.

4. Ibidem.

5. A. Laszlo, op. cit., nota 126 cu bibliografia privind această problemă.

6. Ibidem, p. 72.